

Čo sa vám v dave nestane?

Psychologon.cz

Psychologický ústav FFMU, Brno

info@psychologon.cz

Abstrakt:

Davy a masové správanie sú atraktívnou témou, o ktorú sa zaujímajú vedci z oblasti sociálnej psychológie aj sociológie. Ohľadom týchto tém sa nazbieralo množstvo poznatkov, ktoré sú prezentované v článkoch alebo učebniciach. Čo ak sú ale informácie, ktoré sa dozvieme z takýchto zdrojov nepresné, ba dokonca nepodložené? O davovom správaní a prežívaní ľudí, ktorí sú jeho súčasťou, totiž koluje mnoho mýtov, ktoré sú dokonca uznávané aj odbornou verejnosťou. Ako to teda s tými davmi je?

Kľúčové slová:

davy, mýty, davové správanie, postoj k davu, nešťastie v dave

Abstract:

Crowds and mass behaviour are an attractive topic, which is the point of interest of scientists from social psychology and sociology. They collected a lot of information, which are presented in articles or in textbooks. But what happens, if these information are uncertain, or even not evident enough? About crowd behaviour and feelings of people, who are its part, exist many myths, which are even accepted by scientific company. So, what is in fact the truth about crowds?

Key words:

crowds, myths, crowd behaviour, approach to crowd, accidents in crowd

Prítomnosť veľa ľudí na jednom mieste zažil asi každý, či už to bolo na hudobnom festivale, koncerte, športovom podujatí, demonstrácii, či rôznych pochodoch a sprievodoch. V situáciách, keď sa na jednom mieste stretne skupina ľudí, vznikajú masy, nazývame ich aj davy. Podľa Blumera (in Výrost & Slaměník, 2008) patrí dav k forme kolektívneho správania, ktorý je charakteristický rozšírením spoločných emócií. Podľa Zetovej (in Výrost &

Slaměnik, 2008) sa psychológia masových javov zaoberá nadindividuálnymi duchovnými útvarmi vo veľkých skupinách a ich správaním. Z týchto definícií by sme mohli trochu zneistiť. Znamená to, že sa v dave stratí naša individualita? Spojí sa naša jedinečnosť s ostatnými členmi davu a vznikne jeden veľký spoločný kolektívny útvar? To nevyzerá veľmi príjemne a žiaduco. Znamená to teda, že je dav pre nás nebezpečný a radšej by sme sa mu mali vyhnúť, pretože v ňom nikdy nevieme, čo sa stane a môže nás úplne pohltiť a istým spôsobom s nami manipulovať? Niektoré z týchto obáv dokonca potvrdzujú aj mnohé učebnice sociálnej psychológie a sociológie a možno by nám k nim ešte nejaké nové obavy aj prihodili.

David Schweingruber a Ronald Wohlstein (2005) sa na to pozreli a pokúsili sa mýty o dave uviesť na pravú mieru. Často dokonca navrhli upravenie niektorých učebníc, ktoré obsahovali málo aktuálne poznatky z davovej problematiky a nevenovali pozornosť novším výskumom a zisteniam, alebo ponúkali chybné vysvetlenia davového správania a prežívania ľudí, ktorí sú jeho súčasťou. Zamerali sa na sedem stereotypov spojených s davom, ktoré sú prezentované v mnohých učebniciach. Poďme sa teda pozrieť na jednotlivé mýty o dave a na to, akým spôsobom argumentovali proti nim.

Je dav iracionálny?

Otázkou je, čo to znamená byť racionálny. Je to niečo, čo práve sedí aktuálnym normám v spoločnosti. Podľa Coucha (in Schweingruber & Wohlstein, 2005) sa dav môže javiť iracionálny, ak nepodporuje to, čo je aktuálne všeobecne podporované. Ak sa však ako racionalita chápe efektívnosť pri dosahovaní cieľa, je dav mimoriadne racionálny. Mnoho hlasov preda počť viac ako jeden osamotený.

Je dav prehnane emocionálny?

Emocionalita je spájaná hlavne s už vyššie zmienenou iracionalitou. Viaceré výskumy ale dokázali, že emocionalita a racionalita sa nielenže nevyklučujú, ale emócie zohrávajú úlohu pri racionálnom rozhodovaní. Okrem toho je prežívanie emócií prirodzenou súčasťou života človeka či už je súčasťou davu, alebo nie je.

Sú ľudia v dave ľahko ovplyvniteľní?

Na túto tému nie je žiadny známy výskum, ktorý by potvrdil, že ľudia v dave sú ochotnejší pristáť na návrhy, ako za iných podmienok. Ak by to tak bolo, bolo by preda jednoduché dav rozohnať. Stačilo by mu to nakázať a dav by privolil. (Couch, in Schweingruber & Wohlstein, 2005)

Má dav sklon k deštruktivite a násiliu?

Z historického hľadiska sa viac násilností dopúšťajú authority, ktoré sú poverené spracovaním davu, ako samotný dav. Ak dôjde v dave k násiliu, sú to väčšinou menšie skupinky v dave, ktoré sa ho dopúšťajú, ako celý dav ako celok. (Schweingruber & Wohlstein, 2005)

Je dav spontánný?

Dav by mal byť spontánný kvôli tomu, že vymýšľa takzvané „núdzové“ aktuálne riešenia, ktoré ovplyvnia členovia davu príjmu a riadia sa nimi. (Turner & Killian, in Scheingruber & Wohlstein) V skutočnosti však davy zriedkavo vymýšľajú nové aktivity priamo na mieste a pred samotným vznikom davu musí dôjsť k podrobnému plánovaniu jeho činností. (Couch, in Schweingruber & Wohlstein)

Cítíme sa v dave anonymní?

Toto tvrdenie je znova spojené s ostatnými tvrdeniami o dave, a teda že ľudia využívajú svoju anonymitu a správajú sa násilnícky, alebo inak, ako za normálnych okolností. Pravdou je, že ľudia v dave väčšinou nie sú anonymne, pretože tam najčastejšie chodia s priateľmi alebo rodinnými príslušníkmi. (McPhail, in Schweingruber & Wohlstein, 2005) Ak tam ale aj sú sami, majú tendenciu správať sa skôr kolektívne, než ako anonymní jednotlivci. (Neal, in Schweingruber & Wohlstein, 2005)

Je dav jednotný?

Jednotné správanie celého davu býva skôr zriedkavé a máva krátke trvanie. Môže k nemu dôjsť, ale strieda sa s individuálnymi akciami jednotlivých členov a menších skupín. (McPhail, in Schweingruber & Wohlstein, 2005)

Takisto aj Christian Borch (2013) namieta proti vnímaniu davu ako iracionálneho celku a navrhuje, akým spôsobom by mali authority s davmi komunikovať. Tvrdí, že dokonca aj ľudia zodpovední za prácu s davom majú o ňom neadekvátny obraz, tým pádom aj obmedzené možnosti pri jeho zvládaní. V súčasnosti panuje vnímanie davu ako iracionálneho celku. Toto vnímanie Borch navrhuje zmeniť na dav racionálny a z toho ďalej odvádza návrh na zmenu policajných manuálov, ktoré by s tým počítali. Za najvhodnejší spôsob práce s davom považuje komunikáciu a vyjednávanie. Samozrejme, nie každý typ davu na to reaguje, záleží od jeho požiadaviek a cieľa. Ak je jeho cieľom výtržníctvo a rabovanie a nie konkrétne požiadavky, proces vyjednávania je zbytočný.

Ako je teda možné, že v dave nastávajú problémy a niekedy dochádza dokonca až k stratám na životoch?

Jedným z dôvodov môže byť jednoducho príliš veľa ľudí v malom priestore. Helbing, Johansson a Al-Abideen (2007) sa to snažili zistiť z video nahrávky davového nešťastia, ktoré sa odohralo v roku 2006 v Mine, pútnickom mieste v Saudskej Arábii v blízkosti Mekky. V prípade tohto davu nastala extrémna hustota ľudí na meter štvorcový. Zo záznamov usúdili, že aj s hustotou 10 ľudí na meter štvorcový sa dav pohybuje, aj keď nie rovnomerne, čo spôsobuje pády niektorých pútnikov, ktoré môžu končiť tragicky. Z ich výskumu je zrejmé, že nebezpečnou záležitosťou v otázke davu je hlavne veľká tlačienica, keď na jednom mieste je zhromaždených príliš veľa ľudí. V takej situácii môžu ľudia dostať strach, z horúčavy a prílišnej blízkosti iných ľudí im môže prísť nevoľno a môžu odpadnúť. K takýmto ľuďom je

veľmi ťažké sa dostať. Všetko toto má však na svedomí prílišná hustota davu. (Helbing, Johansson & Al-Abideen, 2007) Autori tejto štúdie teda odporúčajú vyhnúť sa vytvoreniu takého obrovského davu s príliš veľkou hustotou, v ktorom môže ľahko dôjsť k zraneniam s tragickými následkami.

Keď to teda zhrnieme, o davoch často kolujú mylné informácie, ktoré nie sú podložené výskumom, alebo sú neúplné. Je teda na nás, či sa radi zapájame do masových akcií, kde dochádza k zoskupeniam ľudí tvoriacich dav, alebo takéto situácie radšej nevyhľadávame. Môžeme sa ale pustiť do davu bez obáv, že budeme konať v rozpore s našimi postojmi či presvedčeniami a že sa staneme zvieratom v ľudskej koži kvôli ovplyvneniu davom. Samozrejme, ak to tak sami nechceme.

Zdroje:

Borch, Ch. (2013). Crowd theory and the management of crowds: A controversial relationship. *Current Sociology* 5-6/61, str. 584-601

dostupné na internete: <http://csi.sagepub.com/content/61/5-6/584.full.pdf+html>

Helbing, D., Johansson & A., Al-Abideen, H. Z. (2007). Dynamics of crowd disasters: An empirical study. *Physical Review E* 4/75

dostupné na internete: <http://journals.aps.org/pre/pdf/10.1103/PhysRevE.75.046109>

Schweingruber, D. & Wohlstein R. T. (2005). The Madding Crowd Goes to School: Myths about Crowds in Introductory Sociology Textbooks. *Teaching Sociology* 33/2, str. 136-153

dostupné na internete: <http://tso.sagepub.com/content/33/2/136.full.pdf>

Výrost, J. & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing

Zdroj obrázku:

<http://img.topky.sk/dc/2/7621.jpg/Bazant-Pohoda-2013>